

Dr Božidar Javorović: „Društveno-ekonomski aspekti ulaganja u općenarodnu obranu“

U Zagrebu je sredinom prošle godine, u izdanju Zavoda za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, izašla iz štampe knjiga *Društveno-ekonomski aspekti ulaganja u općenarodnu obranu*, čiji je autor profesor zagrebačkog Ekonomskog fakulteta dr Božidar Javorović.

Nastanak ovog dela, čiji je sadržaj izložen u šest poglavlja, rezultat je dugogodišnjeg kontinuiranog i intenzivnog autorovog rada na izučavanju problematike ulaganja materijalnih i finansijskih resursa u opštenarodnu odbranu.

Studija profesora Javorovića, i kod nas i u svetu, spada u veoma retka teorijska razmatranja ove vrste, pa je utoliko značajnija, posebno zbog činjenice da je njena ukupna građa posmatrana isključivo u kontekstu naše koncepcije opštenarodne odbrane, odnosno u svetlu daljeg podruštvljavanja svih aktivnosti društva vezanih za funkciju odbrane zemlje.

Autor već u uvodnim napomenama ističe da je u ovom radu nastojao da odgovori na četiri suštinska pitanja koja karakterišu celinu razmatranja problematike iz oblasti društveno-ekonomske neophodnosti ulaganja u opštenarodnu odbranu.

1. Kako uz što manja ulaganja postići što veću efikasnost odbrambenog sistema zemlje?

2. Kako konkretni materijalno-finansijski izvori i oblici ulaganja u opštenarodnu odbranu utiču na sadašnji i budući razvoj naših društveno-ekonomskih odnosa na svim nivoima i strukturama društvenog organizovanja od OOUR i mesne zajednice do federacije?

3. Koje su to osnovne zakonitosti i principi kojih se samoupravno socijalističko društvo mora pridržavati u razvijanju materijalne osnove svog odbrambenog sistema?

4. Kako postojeći vojno-politički i ekonomski odnosi u svetu utiču na visinu i strukturu naših ulaganja u opštenarodnu odbranu?

Odgovor na ova i druga pitanja autor je tražio držeći se isključivo Marksove metode analize. Pri tome je polazio od opšte priznatog i prihvaćenog marksističkog stava prema kome osnovne karakteristike razvoja društveno-ekonomskih odnosa jedne zemlje presudno determinišu ulogu i organizaciju njene vojne sile.

Sa takvih teorijskih polazišta autor uočava i ukazuje da su sa razvijanjem samoupravnih društvenih odnosa kao i stepenom njihove ukupne razvijenosti stvoreni uslovi za trajno podruštvljavanje odbrambene funkcije društva. Pri tome dr Javorović polazi od činjenice da se koncepcija i sistem opštenarodne odbrane u našim uslovima iskazuju i potvrđuju kao istorijska konkretizacija Marksovog i marksističkog učenja o *naoružanom narodu* u kome svaki *sudionik sudjeluje svjesno i dobrovoljno u svim poslovima obrane — od odlučivanja i organiziranja do sudjelovanja u borbi*. Do takvih zaključaka profesor Javorović dolazi analizom prakse narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije naroda Jugoslavije 1941—1945, kao i analizom posleratne izgradnje našeg sistema opštenarodne odbrane.

Takođe je značajno istaći da je razvoj sistema opštenarodne odbrane u našoj zemlji razmatran u uslovima permanentnog delovanja imperijalističke i hegemonističke politike nekih zemalja, što je, kako primećuje autor, opterećivalo *ekonomiku ne samo zemalja koje vode takvu politiku nego i svih drugih koje moraju ulagati napore i sredstva za jačanje svoje obrane zbog opasnosti od agresije*.

Dr Javorović ističe da poseban problem, pri tome, predstavlja sve veća ekspanzija vojnoindustrijskog kompleksa u kapitalističkim zemljama, što je, pre svega, podstaknuto ulogom i aktivnošću SAD kao vodeće vojne sile NATO. Takvo stanje samo pojačava inače intenzivnu ekonomsku eksploataciju zemalja u razvoju od industrijski visokorazvijenih, kapitalističkih zemalja, što, samo po sebi, predstavlja dalje produžavanje imperijalističke politike u nešto preobraženom, no ništa manje opasnom pojavnom obliku neokolonijalizma.

Smatrajući da respektivna ekonomska ulaganja nekih zemalja u oružane snage, koje su namenjene ostvarivanju imperijalističkih i hegemonističkih ciljeva, ne nanose štetu samo drugim zemljama

kao potencijalnim objektima njihovog napada, već i progresivnim stremljenjima radničke klase imperijalističkih zemalja, autor s pravom upozorava da postoji kvalitativno jasna razlika (prema cilju, implikacijama i načinu izdvajanja) između ulaganja tih zemalja i izdataka naše zemlje za organizovanje i funkcionisanje sistema odbrane. Polazeći od tih činjenica, autor zaključuje da je sadašnji i budući materijalni i društveni progres naše zemlje uslovljen daljim materijalnim ulaganjima u odbrambene pripreme društva, što upućuje na zaključak da u uslovima jugoslovenskog samoupravnog društva potrošnja za opštenarodnu odbranu nema karakter neproizvodne potrošnje, jer materijalna sredstva za opštenarodnu odbranu ne samo da potiču iz materijalne proizvodnje već je praktično i omogućavaju.

Prema tome, ukazujući na pozitivne efekte tih ulaganja, dr Javorović misli na društvenu neophodnost daljeg materijalnog ulaganja u odbrambene pripreme našeg samoupravnog socijalističkog društva. U tom smislu u knjizi je prezentirana i metodološka osnova sa šematskim prikazima izvora, instrumenata i nosilaca samoupravnog finansiranja opštenarodne odbrane u svim njenim komponentama.

Autor je mišljenja da su odbrambene pripreme zemlje od najvećeg opštedruštvenog značaja, te s tog stanovišta i zaključuje da *cjelokupni materijalni potencijal društva čini materijalnu osnovu općenarodne obrane.*

Analizom dosadašnjih ulaganja u odbrambene pripreme našeg društva, a imajući u vidu i tendenciju daljeg područjavanja ONO, autor dolazi do zaključka da ONO postaje sastavni deo svakodnevnog posla svih subjekata razgranate društvene strukture:

»A to znači, da je trend kretanja finansiranja ONO usmeren na to, da će se ONO sve više finansirati na isti način kao i druge općedruštvene, zajedničke i individualne potrebe, s tim što će društvo vršiti korekcije s obzirom na specifične zahtjeve ONO«.

Na osnovu ovog i sličnih stavova dr Javorović smatra da rešenja u oblasti finansiranja odbrambenih priprema društva treba da odgovaraju ostvarenim društveno-ekonomskim i društveno-političkim odnosima, i to na način koji doprinosi njihovom daljem unapređivanju.

Teorijska i praktična vrednost ovoga dela ogleda se, pre svega, u činjenici da studija dr Javorovića predstavlja, kako to u predgovoru kaže i prof. dr Lazo Antić, *jedan od prvih radova koji cjelovitiije obrađuju pitanje materijalnih ulaganja i s tim u vezi poziciju*

društvenih subjekata kao subjekata općenarodne obrane, kako sa stanovišta razvoja društveno-ekonomskih odnosa, tako i sa stanovišta jačanja obrambene sposobnosti jugoslovenskog samoupravnog socijalističkog društva...

»U cjelini, može se reći da je autor široku društveno-ekonomsku temu o ulaganjima u pripreme za općenarodnu obranu obradio na naučno zasnovanom i praktično primenjivom principu, što joj daje ne samo aktuelna (razrada tekuće problematike ulaganja) već i razvojna obeležja, odnosno podsticaj za daljna istraživanja u toj oblasti. To utoliko prije što se ova istraživanja zasnivaju na sagledavanju postojeće problematike i zacrtavanju dugoročnih ciljeva razvoja općenarodne obrane u duhu stavova izloženih u Ustavu SFRJ, Zakonu o udruženom radu i Zakonu o narodnoj obrani. Zbog toga će temeljito obrazloženi stavovi autora stimulativno djelovati na kadrove koji se bave poslovima priprema za općenarodnu obranu u svim društvenim strukturama.«

Upravo iz razloga koje navodi dr Antić ovo delo je za veoma kratko vreme našlo širok krug korisnika, pa valja očekivati da će knjiga prof. dr Božidara Javorovića *Društveno-ekonomski aspekti ulaganja u općenarodnu obranu* dugotrajnije predstavljati izuzetno korisnu studiju za dalja teorijska i praktična proučavanja i rešavanja problematike u domenu materijalnih ulaganja za pripremu i funkcionisanje našeg sistema ONO.

Ono što bismo mogli smatrati izvesnim nedostatkom ove knjige svodi se na zapažanje da je autor svoje opservacije mogao i morao još smelije zasnivati na ispoljenim tendencijama budućeg razvoja fenomena vojne sile i posebno na razvoju sistema ONO u našoj daljnoj teoriji i praksi. Naime, pri razmatranju društveno-ekonomskih aspekata ulaganja u opštenarodnu odbranu objektivno se ne mogu mimoći ni oni uticaji koje savremeni tehničko-tehnološki i naučni progres ispoljavaju, odnosno koji će se u bližoj budućnosti ispoljavati na razvoj novih sistema oružja i oruđa kao i vojne tehnike i opreme u celini. Takvom analizom uzroka i posledica (shodno poznatom Zakonu kauzaliteta) moguće je bilo, prema našem mišljenju, doći i do potpunijeg odgovora na logično pitanje: U kojem će obimu i intenzitetu predviđeni razvoj opremanja oružanih snaga sa svim materijalno-tehničkim resursima uticati na porast vojnih rashoda u svetu, a time neminovno i na porast materijalnih ulaganja u našem sistemu opštenarodne odbrane?

Dimitrije Baucal
i Vuk Obradović